

— инелигенцията се затвори наново между тѣснитѣ стѣни на конспирацията и тука се прѣдаде на „културна работа“.

Конспирацията е едно неблагоприятно политическо оръжие, ала въ историята на руската култура тя изигра своята роля. Пропждени отъ полицейската реакция, първитѣ хора на интелигенцията се завърнаха въ тѣснитѣ кружки и въ тѣхъ спорѣха, чепкаха, създаваха науката и литературата на Русия. Нѣколко години по-прѣди цѣлата интелигенция хранеше илюзии нѣкакви да помогне на мужика въ сътрудничество съ правителството. Тя искаше — такова бѣше нейното първо заблуждение — да приеме върху си ролята на посредникъ между научната, нравствена и философска мисль у виднитѣ борци на човѣчеството“ и „многомилионнитѣ маси на рускиятъ народъ“, съ други думи — искаше да приеме върху себе си „ролята“ на интелигенцията отъ края на 17. вѣкъ, ала жестоко бѣ измамена въ надеждитѣ си. Тя не разбираше прѣдварително, че въ края на крайщата, всѣка културна борба е тѣсно свързана съ рѣшението на извѣстни политически въпроси, и че въ едно класово общество всѣка човѣшка дѣятелность неизбѣжно носи политически характеръ. „Пробудена къмъ новъ животъ отъ притокътъ на научнитѣ и политически идеи, руската напредничава интелигенция бѣ обхваната въ началото на петербургския периодъ отъ илюзията, че само съ току-що казаната културна роля тя може да направи нѣщо заедно съ правителството, при неговото енергично съдѣйствие. Но скоро дошелъ случаятъ да я разувѣри. Тя е могла да стане културна сила за прогреса на отечеството само като дѣйствува независимо отъ полицейско-бюрократическата власть, дѣйствувайки противъ послѣдната“. И въ края на всичкитѣ несполуки, интелигенцията приема върху себе си тая истори-